

KISS TAMÁS: 1956 ÚJÍTÁSA, A NÉPHATALOM HIÁNYZIK A LEGJOBBAN AZ ELMÚLT 50 ÉVBŐL

Szegeden kezdődött a forradalom

Szeged kerüljön be a történelembe, tegyük helyére az itt történeteket! Ez a jelentősége annak, hogy földézzük a Tisza-parti egyetemi város 1956-os napjait, s az elmúlt fél évszázadot – véli Kiss Tamás, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége (MEFESZ) egyik alapítója, a jogász, aki civil szervezetek tagjaként és közhivatalnokként is oly sokat tett és ma is dolgozik 1956 rehabilitálásáért.

– Ön volt az első, aki engem ezzel a témával megkeresett 1989-ben – emlékeztetett akkori balassagyarmati beszélgetésünkre, miközben 2006 nyarán balatonedericsi házában pipára gyújtott *Kiss Tamás*. – Miután akkor elkészült az interjú, számomra kiderült: azt, ami néhány nappal a forradalom kitörése előtt Szegeden történt, csak néhány mondattal intézik el az 1956-ra emlékezők, de még a kort kutató történészek is.

Új szervezet születik

– Életem meghatározó helyszíne Szeged: vagy azért, mert erre voltam büszke, vagy azért, mert emiatt kellett befognom a számat – összegzi „szegedi-sége” lényegét '56 elsőszámú tanúja, aki szerint emléket kell állítani a ritka történelmi pillanatoknak: vidéken és nem Budapesten kezdődött az 1956-os forradalom.

– Az orosz nyelv fakultatív oktatása érdekében bojkottra szólított föl egy felhívás – budapesti joghallgatók aláírásával. Nekem *Lejtényi András* barátom mutatta meg az egyoldalas stencilezett felhívást – idézte föl azt a mozzanatot, aminek hatására kimondta: „Te, Andris! Rendben van, hogy ne menjünk az oroszóra-ra. De ez kevés. Alakítsunk egy diákszervezetet!” Elrohantak közös barátjukhoz, *Tóth Imréhez*, s hármasban továbbgondolták az ötletet. Három nap alatt Szeged összes egyetemi hallgatója arról beszélt, hogy „kéne csinálni valamit”. Nem

is gondolták, mennyire kapóra jön, hogy október 16-ára nagygyűlést hívott össze az egyetlen párt akkori egyetlen ifjúsági szervezete, a DISZ.

– A DISZ le akarta csillapítani a nyüzsgést. De nem jelentek meg az auditorium maximumban az ifjúsági és pártvezetők, erre – nem tudok másképp fogalmazni, mint hogy: pofátlanul – kivonultunk az oktatói pulpitusra, s bejelentettük: „Új diákszervezetet alakítottunk. Mit szólnak hozzá?” Egy kis bizonytalankodás, néhány közbeszólás után megalakítottunk nyilvánítottuk a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét, a MEFESZ-t – idézi föl a Rákosi-rendszer elleni első független szervezet születésének történetét az alapító.

– Az orosz nyelv fakultatív oktatása mellett bekiabálások hangzottak el a marxizmusról és a katonai oktatásról, a diákjóléti bizottságról. Valaki azt mondta: politikai követeléseket is tűzzünk zászlóra. Megszólalt *Tóth Imre* mellett: „Az nem lesz jó, mert mi nem politizálunk.” Erre én: „Várd meg, hogy mit akar a többi! Szavazzon kézfeltartással, aki politikai követeléseket is akar!” Erre szinte mindenki föl tartotta a kezét. „Mit javasoltok?” – kérdeztem. – Erre jött, hogy „Nagy Imrét a kormányba!”, „Kossuth címet!” A végén: „Az orosz csapatok kivonulását!” Vagyis a nagygyűlés onnan indult, hogy lesz egy diák érdekvédelmi szervezet, de végére megalakult egy új szervezet, amelyik politikai

1956 első, független szervezetét, a MEFESZ-t az auditorium maximumban alakították meg a szegedi egyetemisták. Az elnökségben közösen Perbíró József egyetemi docens, mellette jobbról (a mikrofon mögött) Kiss Tamás joghallgató

FOTÓ: MÓRA FERENC, MÚZEUM GYŰJTEMÉNYE

célkitűzéseket is megfogalmazott. Tehát két órával korábban nem tudtam, hogy az élére állok a követelésnek: „Vonják ki az orosz csapatokat!” – számol be a fordulat fordulatairól az egykori diákvezető.

Országos mozgalom

– „Csatlakozzatok!” címmel október 17-én küldtük el a felhívásunkat az ország különböző egyetemeire – ismerősöknek. Október 20-án elhatároztuk, hogy az egyetemi városokban a MEFESZ küldöttei mennek, s elosztottuk a feladatokat, a 18 fős MEFESZ-vezetőségéből ki hova utazik. (Lejtényi és én mentünk Pestre, aztán Gödöllőre.) Azzal a céllal indultunk mindnyájan, hogy föl-

vegyük a kapcsolatot az ottani egyetemistákkal. Ez szombaton történt. Fogalmunk se volt, hogy hétfőre, október 22-re az egyetemi DISZ- és pártvezetés hívott össze gyűlést – vagy pártközponti, vagy minisztériumi utasításra –, hallván a szegedi hangulatról, azzal a céllal, hogy csendesítse le a diákságot.

Tehát az ország összes egyetemén ugyanaz a menetrend: a helyi DISZ-, vagy pártvezetés összehívja a hét első tanítási napjára a diákgyűlést, elkezdik a szöveget, mire föl szólal a szegedi küldött, s a hallottak hatására az összegyűlt diákság kivieszi a hatalmat a helyi hatalom kezéből.

– Ennek hatásosságát jelzi a műegyetemi határozat, ami úgy kezdődik: „Csatlakozunk a szegedi egyetemisták javaslatához, mi is megalakítjuk a MEFESZ-t, s követeljük...” – s e követelések nagyjából megismétlik a szegedi fölvetéseket, kicsit más hangsúllyal és sorrendben – idézte föl a műegyetemen történeteket Kiss Tamás. – Október 23-án részt vettünk a pesti tüntetésen. Akkor már nem Szeged, hanem Budapest volt az események, a forradalom központja.

Követelésekből hiány

A forradalom után Szegeden perbe fogták a MEFESZ-vezetőket. Kiss Tamás és *Tóth Imre* börtönbe került. *Lejtényi András* külföldre menekült.

– Csak egyes szakaszokat tártak föl 1956 történetéből, de az egésznek nincs egységes, „központi” értékelése – fogalmazott 1956 első diákvezetője. – Ezért keverik a fogalmakat: forradalomról, szabadságharcról beszélnek; megírják a pesti srácok és az utcai harcok történetét. De ezekből a leírásokból a lényeg hiányzik: az, hogy alulról indult minden, mert az egyszerű, önmagát belkesí-

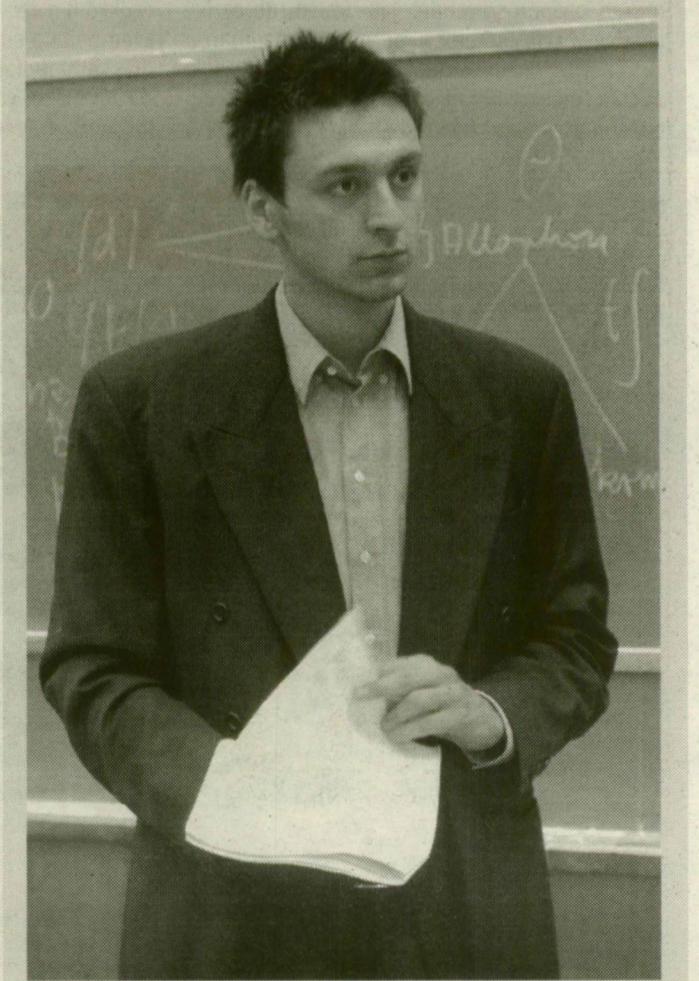
tó, utcára vonuló ember akaratára döntött el mindent. Így '56 lényege, a hatalomgyakorlás módszere, a néphatalom az, ami hiányzik – az 1990-től, a rendszerváltozástól induló időszak közeleté-

nek szervezéséből is. (Az interjú teljes terjedelmében *Újszászi Ilona*: A szabadság pillangója. 1956 Szegeden, az egyetemen című könyvében olvasható.)

Ú. I.

Dokumentumjáték

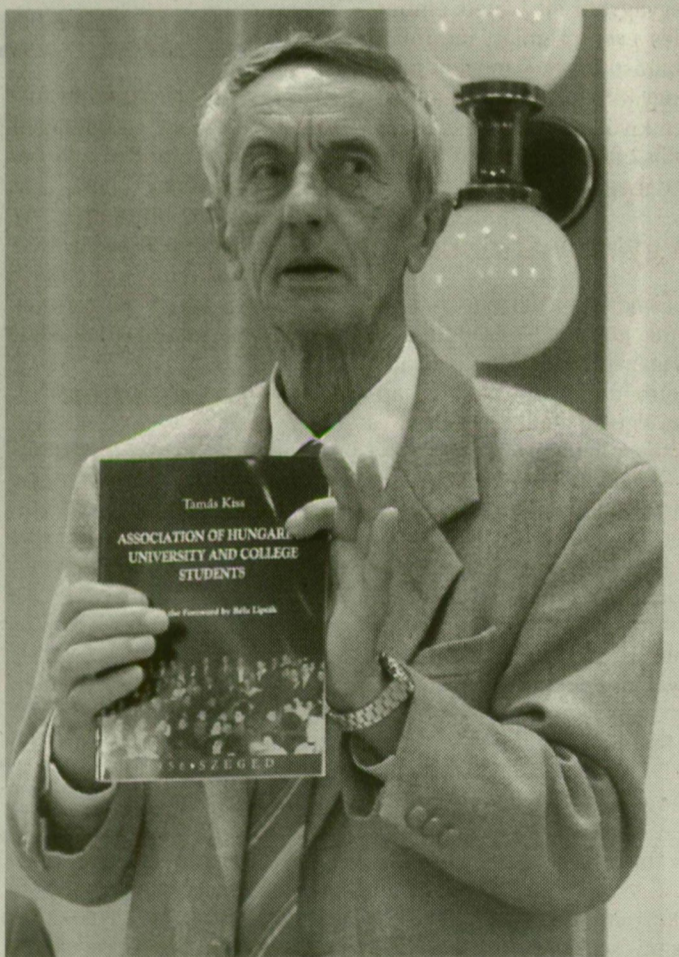
A MEFESZ szegedi születését dokumentumjátékban idézik föl a mai egyetemisták október 16-án 16 órakor az auditorium maximumban. A Magyar Irodalmi Kreatív Színpad (MIKSZ) amatőr színházi csoport e produkciójáról, illetve 1956 első független szervezetéről a TiszapART Kulturális Televízió dokumentumfilmet készített. Az előadás rendezője, *Sándor János* a szereplők munkáját irányítva azt érezte a legszebb pillanatoknak, amikor a diákok már nem csak felolvasták, hanem megélték a fél évszázaddal ezelőtt történeteket. A MEFESZ megalakítása és követeléseinek pontokba foglalása volt 1956 kovásza. A dokumentumjátékban *Kiss Tamás* alakját *Szabó Máté* (képünkön), történelem szakos diák alakítja. Azt mondja, 1956-ban főszerep jutott az egyetemistáknak, mert egy fiatalnak nincs annyi veszténivalója, mint egy felnőttnek, ezért bátrabban követelheti a változást.

Diákvezérek

– Mindhármunk családja előéletében volt valami, ami ütközést jelentett a fennálló rendszerrel – magyarázta *Kiss Tamás* (képünkön) a MEFESZ-ről írt könyve minapi szegedi bemutatóján, miért épp a három szegedi joghallgató lett 1956 első (diák)vezetője. – Például a békéscsabai *Tóth Imre* édesanyjának volt egy kis üzlete, amit államosítottak, onnan elküldték, a lakásukat elvették. Ő segédmunkás lett, s csak később került a jogi karra. A tatabányai *Lejtényi András* rokonságában akadt valaki, akit a Rajk-perben elítéltek. Jómagammal annyit, hogy az egyik özvegy nagyanyámtól a földjeit, a másiktól a lakását vették el. Az orosz hadifogságot megjáró apám 1952-ben részt vett a Fehér gárda nevű antibolszevista szervezkedésben; engem jeles érettségivel sem vettek föl elsőre az egyetemre...

A www.mefesz.hu című honlapon Kiss Tamás a MEFESZ-dokumentumait helyezte el, de várja az egykori MEFESZ-tagok visszaemlékezését is.

FOTÓK: KARNOK CSABA